
ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ (2011–2012)

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: «*Η Ελληνική Επανάσταση του 1821*»

ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΟΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΣ ΧΡΟΝΟΣ: 6 δ. π.

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: Αντρέας Αντζουλής, Αναλυτικά Προγράμματα, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΠΟΥ ΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ:

- A. Η Επανάσταση στις ηγεμονίες (Μολδοβλαχία, Φεβρουάριος 1821)
- B. Η Επανάσταση στη νότια Ελλάδα (Πελοπόννησος, Μάρτιος 1821) και η εξέλιξή της
- Γ. Η Ελληνική Επανάσταση του 1821 και η Κύπρος

1. ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ:

- α. Η καλλιέργεια κριτικής / ιστορικής σκέψης
- β. Η διαμόρφωση ιστορικής συνείδησης

2. ΕΙΔΙΚΟΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ / ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ:

Με το πέρας της διδασκαλίας οι μαθητές/τριες επιδιώκεται:

- 2.1. Να κατανοούν τους όρους / έννοιες κλειδιά: *Ηγεμονίες, αντιπερισπασμός, εμφύλιος πόλεμος, Έξοδος του Μεσολογγίου, Εθνοσυνελεύσεις, φιλελληνισμός, Πρωτόκολλο Ανεξαρτησίας.*
- 2.2. Να γνωρίζουν και να αξιολογούν την επιλογή του Υψηλάντη για έναρξη της Επανάστασης στη Μολδοβλαχία.
- 2.3. Να γνωρίζουν τους λόγους που ευνοούσαν την Επανάσταση στο νότιο ελλαδικό χώρο.
- 2.4. Να εντοπίζουν στο χάρτη τις κύριες φάσεις της Ελληνικής Επανάστασης σχολιάζοντας και αιτιολογώντας την εξέλιξή της από το 1821 έως το 1830.
- 2.5. Να τεκμηριώνουν με αναφορά στα ιστορικά γεγονότα τις συνέπειες που είχε για την εξέλιξη του Αγώνα, ο εμφύλιος πόλεμος και η Έξοδος του Μεσολογγίου.
- 2.6. Να επικαιροποιούν το ζήτημα της εμφύλιας διαμάχης με αναφορές στη σύγχρονη ιστορία.
- 2.7. Να διατυπώνουν υποθέσεις για το τι θα συνέβαινε στην περίπτωση που τα γεγονότα εξελίσσονταν διαφορετικά.
- 2.8. Να συγκρίνουν το ιστορικό γεγονός της Πολιορκίας και της Εξόδου του Μεσολογγίου με την αναπαράστασή του στη λογοτεχνία και τις εικαστικές τέχνες.
- 2.9. Να γνωρίζουν τους τρόπους με τους οποίους η Κύπρος συνέβαλε στον Αγώνα του 1821 και να αιτιολογούν τη στάση που τήρησε ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός και εν γένει ο κυπριακός ελληνισμός.

3. ΜΕΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ:

- Διδακτικό Εγχειρίδιο: *Ιστορία Νεότερη και Σύγχρονη*, ΟΕΔΒ (σ. 29–34, 56)
- Διδακτικό Εγχειρίδιο: *Ιστορία της Κύπρου*, ΥΑΠ (σ. 102–105)
- Φύλλο Διαβαθμισμένων Δραστηριοτήτων με πρόσθετες πηγές
- Ηλεκτρονικός Υπολογιστής / Video Projector
- Ιστοχώροι

4. ΜΕΘΟΔΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ:

- Διαλογική – Μαιευτική κατά τη διαδικασία της αφόρμησης και της ανακεφαλαίωσης
- Διερευνητική κατά το κύριο μέρος του μαθήματος

5. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΤΑΞΗΣ:

- Συνεταιριστική / Ομαδοσυνεργατική

6. ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΣΕΝΑΡΙΟ / ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ (ΒΑΣΕΙ ΤΟΥ ΦΥΛΛΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ):

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ - ΑΦΟΡΜΗΣΗ:

<http://www.youtube.com/watch?v=f8U3xc5UkRU>

Η συγκεκριμένη ηλεκτρονική διεύθυνση παραπέμπει στην προβολή ενός πολύ σύντομου αποσπάσματος από το δίκτυο *youtube*. Φέρει τον τίτλο «*Η Ελληνική Επανάσταση του 2011*» και περιεχόμενό του αποτελούν οι πρόσφατες κινητοποιήσεις στην Ελλάδα με αφορμή τα μέτρα που λαμβάνονται για την οικονομική εξυγίανση της χώρας. Στόχος είναι να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές/τριες την έννοια της λαϊκής εξέγερσης ως διαχρονικού μέσου για ανατροπή καταστάσεων – οικονομικών, κοινωνικών και άλλων – και να επαναφέρουν στη μνήμη τους ιστορικά γεγονότα και εξεγέρσεις / επαναστάσεις σε τοπικό, ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο. Αναμένεται ότι θα αναφερθούν στη Γαλλική και Αμερικανική Επανάσταση αλλά και στην Ελληνική Επανάσταση του 1821, γεγονός από το οποίο θα αφορμηθεί το καινούριο μάθημα.

II. ΕΞΟΙΚΕΙΩΣΗ ΜΕ ΤΙΣ ΝΕΕΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ:

Το κύριο μέρος του μαθήματος χωρίζεται σε τρία μέρη τα οποία καλύπτουν συνολικά έξι διδακτικές περιόδους και αναφέρονται στην *Επανάσταση στις Ηγεμονίες*, την *Επανάσταση στη νότια Ελλάδα και την εξέλιξή της* και τη *συμμετοχή της Κύπρου στην Επανάσταση*.

Το συγκεκριμένο σενάριο διδασκαλίας μπορεί να αποδεσμεύσει, σε μεγάλο βαθμό, τον διδάσκοντα από το σχολικό εγχειρίδιο και να οδηγήσει στην απόκτηση πυρηνικών γνώσεων, στάσεων και δεξιοτήτων μέσω της επεξεργασίας των προτεινόμενων πηγών. Τονίζεται ότι η Ελληνική Επανάσταση αντιμετωπίζεται ως ένα ενιαίο θέμα. Η έναρξη του ιστορικού γεγονότος τοποθετείται το Φεβρουάριο του 1821 στην περιοχή της Μολδοβλαχίας και ολοκληρώνεται με την υπογραφή του Πρωτοκόλλου της Ανεξαρτησίας το 1830.

A. Η Επανάσταση στις Ηγεμονίες (Φεβρουάριος 1821):

Μέσα από την επαναστατική προκήρυξη, *Μάχου υπέρ Πίστεως και Πατρίδας* (πηγή 1.1) οι μαθητές/τριες καλούνται να εντοπίσουν τα επιχειρήματά του Αλ. Υψηλάντη, αλλά και να τα διακρίνουν σε αντικειμενικά ιστορικά γεγονότα (όπως είναι η έμμεση αναφορά στη Γαλλική Επανάσταση) και σε υποκειμενικές εκτιμήσεις (όπως είναι η βεβαιότητα ότι η ισχυρή Ρωσία θα βοηθήσει τους επαναστατημένους Έλληνες).

Με το *Διάταγμα του τσάρου Αλέξανδρου Α΄* (πηγή 2.1) οι μαθητές/τριες διαπιστώνουν ότι όχι μόνο οι προσωπικές εκτιμήσεις του Υψηλάντη διαψεύδονται (σημεία Α, Β, Γ) αλλά δίνεται ταυτόχρονα το δικαίωμα στην Οθωμανική Αυτοκρατορία να καταπνίξει την Επανάσταση (σημείο Δ). Στο ίδιο συμπέρασμα οδηγούνται και από την *απαντητική επιστολή του τσάρου* (πηγή 2.2) που φτάνει μέσω του Καποδίστρια και κοινοποιεί την οργή του πρώτου για την προσπάθεια του Αλ. Υψηλάντη να τον εμπλέξει στην Επανάσταση, τη στιγμή μάλιστα που γνώριζε τις θέσεις του (τη δέσμευσή του με την Ιερή Συμμαχία και την προσπάθειά του να μην εμπλακεί σε ένα νέο πόλεμο με την Οθωμανική Αυτοκρατορία).

Ο διαδραστικός χάρτης της Επανάστασης στη Μολδοβλαχία (πηγή 2.4) ενεργοποιείται με την εντολή CTRL + CLICK στον ιστοχώρο:

<http://users.sch.gr/ipap/Ellinikos%20Politismos/xartes/Ipsilantis.htm>

Οι μαθητές/τριες μπορούν ταυτόχρονα να βλέπουν τον έντυπο χάρτη (πηγή 2.3). Στόχος είναι να παρακολουθήσουν τη σχετικά σύντομη πορεία που ακολουθεί η Επανάσταση και να προβλέψουν την αποτυχία της σε τοπικό επίπεδο. Η υπενθύμιση του γεγονότος ότι από τον Μάρτιο μέχρι και τον Ιούνιο (Μάχη στο Δραγατσάνι) η Επανάσταση συντελείται σε δύο μέτωπα οδηγεί τους/τις μαθητές/τριες στο συμπέρασμα ότι η συμβολή της Επανάστασης στις Ηγεμονίες ήταν καθοριστική για την επιτυχία της Επανάστασης στη νότια Ελλάδα καθότι λειτούργησε ως αντιπερισπασμός των οθωμανικών δυνάμεων.

Η *Επιστολή απολογίας του Αλ. Υψηλάντη προς το νέο τσάρο της Ρωσίας* (πηγή 3.1) αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθώς ο πρώτος φαίνεται να παραδέχεται ότι παρανόησε τα λεγόμενα του τσάρου, δικαιολογώντας έτσι την αντίδρασή του στο άκουσμα της Επανάστασης. Εντούτοις, η επιστολή αφήνει αιχμές για τον Ιωάννη Καποδίστρια, ο οποίος είχε ενθαρρύνει τον Υψηλάντη να δράσει χωρίς να ενημερώσει τον τσάρο αφού η βοήθεια της Ρωσίας ήταν, σύμφωνα μ' αυτόν, δεδομένη. Κι όμως Καποδίστριας γνώριζε από τη θέση του, ως υπουργός εξωτερικών της Ρωσίας, ότι ο τσάρος δεσμευόταν από την υπογραφή της Ιεράς Συμμαχίας.

B. Η Επανάσταση στη νότια Ελλάδα (Μάρτιος 1821):

Με τη μελέτη της πηγής 1.1 οι μαθητές/τριες διαπιστώνουν έναν από τους λόγους που ευνοούν την έναρξη της Επανάστασης στο νότιο ελλαδικό χώρο: το γεγονός ότι η Επανάσταση στις Ηγεμονίες λειτούργησε ως αντιπερισπασμός για τις οθωμανικές δυνάμεις.

Η μαρτυρία του Οδυσσέα Ανδρούτσου στην πηγή 1.2 προβάλλει έναν ακόμη λόγο που ευνοεί την Επανάσταση στην Πελοπόννησο: το γεγονός ότι οι δυνάμεις των Οθωμανών ήταν απασχολημένες με την ανταρσία του Αλή Πασά των Ιωαννίνων.

Η πηγή 2.1 συγκεντρώνει τα σημαντικότερα γεγονότα της Ελληνικής Επανάστασης. Η παρουσίαση των γεγονότων σε αυτή τη μορφή λειτουργεί απαγορευτικά για την οποιαδήποτε προσπάθεια απομνημόνευσης και προσφέρει την ευκαιρία για μια πιο ενεργή εμπλοκή των μαθητών/τριών που στοχεύει στην άσκηση των δεξιοτήτων μελέτης και επεξήγησης ενός χάρτη (πηγή 2.2) καθώς και στην καλλιέργεια της κριτικής σκέψης τους, μέσα από τη συνδυαστική μελέτη των ιστορικών γεγονότων κάθε έτους με τον αντίστοιχο

χάρτη. Οι χάρτες ενεργοποιούνται και ηλεκτρονικά με την εντολή CTRL + CLICK στον ιστοχώρο:

<http://kodikosdaskalos.blogspot.com/2009/03/1821-1830.html>

Μέσα από τη μελέτη των πηγών 2.1 και 2.2 οι μαθητές/τριες διαπιστώνουν ότι η επανάσταση χωρίζεται στη φάση των επιτυχιών (1821–1823) και στη φάση της κάμψης (1824–1826). Αναμένεται ότι θα εντοπίσουν την αιτία αυτής της ανατροπής, δηλαδή τον *εμφύλιο πόλεμο* (1824–1825). Αναμένεται επίσης ότι θα εντοπίσουν τα γεγονότα που ευνοούν την Επανάσταση, παρά την τραγικότητά τους, και τα οποία αφορούν στον *απαγχονισμό του Πατριάρχη Γρηγόριου του Ε΄* και τις ωμότητες των Τούρκων στην Κωνσταντινούπολη και στην Κύπρο (1821), στη *Σφαγή της Χίου* (1822) και στην *Έξοδο του Μεσολογγίου* (1826). Τα δύο πρώτα γεγονότα προκάλεσαν τη συμπάθεια των χριστιανικών λαών της Ευρώπης και τη γέννηση του φιλελληνικού κινήματος το οποίο θα κλονιστεί με τον εμφύλιο πόλεμο. Η *Έξοδος του Μεσολογγίου* θα οδηγήσει στην αναζωπύρωση και την έξαρση του φιλελληνικού κινήματος που με τη σειρά του θα οδηγήσει στην ενεργότερη εμπλοκή των Μεγάλων Δυνάμεων στο ελληνικό ζήτημα και στη ρύθμισή του με μια σειρά από Συνθήκες που θα επιβληθούν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Ο χάρτης του έτους 1830 διαφέρει από τον αντίστοιχο του 1829 καθώς φέρει το όνομα «Ελλάδα», δικαιωματικά πλέον μετά την υπογραφή του *Πρωτοκόλλου της Ανεξαρτησίας*.

Στο γεγονός του *εμφυλίου πολέμου* αναφέρονται και οι πηγές 3.1, 3.2, 3.3 και 3.4, μέσα από τις οποίες οι μαθητές/τριες αναμένεται να εντοπίσουν τα αίτια (ο ανταγωνισμός για την εξουσία, οι τοπικιστικές αντιθέσεις, το αγγλικό δάνειο), τα αντίπαλα στρατόπεδα (πολιτικοί και στρατιωτικοί / μερίδα στρατιωτικών συντάσσεται με τους πολιτικούς) και τις συνέπειές του (κατάρρευση της Επανάστασης, κλονισμός του φιλελληνικού ρεύματος, αποτυχίες στο πεδίο της μάχης, ευκαιρία για αναδιοργάνωση του οθωμανικού στρατού και σύναψης συμμαχίας με την Αίγυπτο). Ιδιαίτερα χαρακτηριστικό είναι το μίσος με το οποίο μια μερίδα των Ελλήνων αντιμετώπιζε τους Πελοποννήσιους (πηγή 3.4).

Η ηρωική *Έξοδος του Μεσολογγίου* εξετάζεται λεπτομερέστερα στην πηγή 4.1 και προσφέρεται – ως γεγονός που ενέπνευσε τον ποιητή Διονύσιο Σολωμό καθώς και Έλληνες και ξένους ζωγράφους – για μια διαθεματική προσέγγιση (πηγές 4.2 έως 4.5) – κυρίως σε σχέση με τη λογοτεχνία και την εικαστική τέχνη. Τα σχετικά αποσπάσματα από τους *Ελεύθερους Πολιορκημένους* του Δ. Σολωμού αποτελούν μέρος της διδακτέας ύλης της Γ΄ Γυμνασίου (Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας).

Στη σύγκριση με τους *Ελεύθερους Πολιορκημένους* αναμένεται ότι οι μαθητές/τριες θα εντοπίσουν τη διαφορά ανάμεσα στον «αντικειμενικό» – κυριολεκτικό λόγο της ιστορίας (πραγματικότητα) και τον «υποκειμενικό» – μεταφορικό λόγο της λογοτεχνίας (φαντασία), την αποστασιοποίηση του ποιητή από το καθαυτό ιστορικό γεγονός και την αναγωγή της φύσης ως του πιο επικίνδυνου εχθρού – που απειλεί τη ψυχή και όχι τη ζωή των πολιορκημένων – την πλούσια εικονοποιία της λογοτεχνίας κ.ά.

Στη σύγκριση με τους πίνακες ζωγραφικής αναμένεται, πέρα από την παρατήρηση ότι κάποιοι έγιναν από φιλέλληνες ζωγράφους, να οδηγηθούν σε λεπτομερείς παρατηρήσεις γύρω από το τι επιλέγει ο κάθε καλλιτέχνης να προβάλει στο προσκήνιο και τι στο παρασκήνιο. Π.χ η προσωποποιημένη Ελλάδα που παραμένει ζωντανή μέσα από τα ερείπια στον πίνακα του Ντελακρουά, η σκηνή του ανθρώπινου πόνου και της απώλειας των αγαπημένων προσώπων και επομένως της διάθεσης για ζωή στον πίνακα του Λανσάκ και η λεπτομερέστερη δυνατή αναπαράσταση της σκηνής της *Έξοδου* στον πίνακα του Βρυζάκη. Ειδικά για τον πίνακα του Θεόδωρου Βρυζάκη υπάρχει λεπτομερής περιγραφή, του διευθυντή συντήρησης και αποκατάστασης των έργων τέχνης της Εθνικής Πνακοθήκης, στον ιστοχώρο: http://www.synodinresistance.org-Theology_el-3c7003Mesologgi.pdf

που ενεργοποιείται με CTRL + CLICK και είναι ιδιαίτερα καθοδηγητικός για τους διδάσκοντες αλλά και για τους/τις μαθητές/τριες.

Γ. Η Επανάσταση του 1821 και η Κύπρος:

Με την εξέταση των πηγών 1.1 και 1.2 οι μαθητές/τριες αναμένεται να αξιολογήσουν και να αιτιολογήσουν τη στάση που τήρησε ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Κυπριανός. Αν και ουσιαστική η εμπλοκή του, αφού ήταν μέλος της Φιλικής Εταιρείας, περιορίζεται στην παροχή υλικής μόνο βοήθειας – όπως φαίνεται να υποσχέθηκε λίγο πριν την έναρξη της Επανάστασης στις Ηγεμονίες – προσπαθώντας να διατηρήσει την ειρήνη στο νησί και να διασφαλίσει τη ζωή των κατοίκων. Η στάση αυτή αιτιολογείται από το γεγονός ότι ήταν γνώστης των όσων διαδραματίστηκαν, μετά τον Μάρτιο του 1821, στην Κωνσταντινούπολη. Ταυτόχρονα γνώριζε ότι η Κύπρος ήταν γεωγραφικά πολύ μακριά από την Ελλάδα και δεν διέθετε ούτε στόλο ούτε ετοιμοπόλεμους άντρες για να οργανώσουν μια επανάσταση στο νησί.

Αντί του όρου «Επανάσταση» χρησιμοποιείται ο όρος «Σχολείον» για λόγους ασφάλειας. Είναι ήδη γνωστό στους/στις μαθητές/τριες ότι η Φιλική Εταιρεία επικοινωνούσε με συγκεκριμένο κώδικα και κρυπτογραφικό λεξικό.

Οι πηγές 2.1, 2.2 και 2.3 αποκαλύπτουν ότι η προσφορά των Κυπρίων δεν περιορίστηκε στην υλική και οικονομική βοήθεια αλλά και στο έμπυχο υλικό καθώς μεγάλος αριθμός αγωνιστών κατατάχθηκαν ως εθελοντές στον επαναστατικό στρατό των Ελλήνων. Από τις πηγές διαφαίνεται η συμμετοχή των Κυπρίων σε κορυφαία ιστορικά γεγονότα της Επανάστασης, όπως ήταν η *Πολιορκία του Μεσολογγίου*, αλλά και η συμβολή τους στην οργάνωση του φιλελληνικού κινήματος. Οι μαθητές/τριες καλούνται να εντοπίσουν τους τρόπους με τους οποίους η Ελλάδα τίμησε τους Κύπριους εθελοντές (π.χ. πιστοποιητικά συμμετοχής και μνημεία) και να διατυπώσουν τις υποθέσεις τους σχετικά με τους λόγους που είχαν ενθαρρύνει την εθελοντική συμμετοχή των Κυπρίων στον Αγώνα του '21 (π.χ. η βεβαιότητα ότι την απελευθέρωση της Ελλάδας θα ακολουθούσε η απελευθέρωση της Κύπρου, η πρώτη εμφάνιση του αιτήματος για Ένωση με την Ελλάδα κ.ά.).

III. ΕΠΑΝΑΦΟΡΑ – ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ:

Συζήτηση – ανακεφαλαίωση στη βάση δομημένων ερωτήσεων από τον/τη διδάσκοντα/ουσα και με στόχο την επαναφορά των βασικών – πυρηνικών γνώσεων του μαθήματος.

Συζήτηση, αξιολόγηση και αυτό-αξιολόγηση των απαντήσεων που δόθηκαν από τους/τις μαθητές/τριες στις διάφορες ασκήσεις του ΦΥΛΛΟΥ ΔΙΑΒΑΘΜΙΣΜΕΝΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ. Ανακοινώσεις των εργασιών που εξετάζουν τη δεξιότητα της *ενσυναίσθησης* (π.χ. η ταύτιση των μαθητών/τριών με τον Αλέξανδρο Υψηλάντη ή τον Χρήστο Καψάλη).

Συμπλήρωση των ασκήσεων ΕΠΑΝΑΦΟΡΑΣ – ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗΣ:

(α) Εκπόνηση άσκησης άστρου με κεντρικό κόμβο τον όρο «Η Επανάσταση του 1821».

(β) Σειροθέτηση ιστορικών γεγονότων.

(γ) Συμπλήρωση χάρτη.

(δ) Αξιολόγηση δευτερογενούς πηγής.

7. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ:

1. *Διαμορφωτική*, βάσει της συμμετοχής στις διαβαθμισμένες δραστηριότητες του Φύλλου Δραστηριοτήτων κατά την πορεία διδασκαλίας.

2. *Τελική*, βάσει της συμμετοχής κατά τη διαδικασία της επαναφοράς – ανακεφαλαίωσης των βασικών εννοιών του μαθήματος και τη συμπλήρωση της κατ' οίκον εργασίας.

ΦΥΛΛΟ ΔΙΑΒΑΘΜΙΣΜΕΝΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

1. Η Επανάσταση στις Ηγεμονίες (Φεβρουάριος 1821)

1. Η πιο κάτω πηγή αποτελεί απόσπασμα από την *Επαναστατική Προκήρυξη* του Αλέξανδρου Υψηλάντη, η οποία κυκλοφόρησε στις ηγεμονίες στις 24 Φεβρουαρίου 1821. Αφού την μελετήσετε: (α) να προσδιορίσετε εάν η πηγή αυτή είναι πρωτογενής ή δευτερογενής αιτιολογώντας την απάντησή σας, (β) να εντοπίσετε και να καταγράψετε τα βασικά επιχειρήματα με τα οποία ο Υψηλάντης προσπαθεί να πείσει τους κατοίκους των περιοχών να επαναστατήσουν, διακρίνοντάς τα ταυτόχρονα σε αυτά που αφορούν σε πραγματικά γεγονότα και σε αυτά που αφορούν σε προσωπικές εκτιμήσεις του Υψηλάντη.

1.1. Η προκήρυξη του Αλέξανδρου Υψηλάντη:

Μάχου Υπέρ Πίστεως και Πατρίδος

«Η ώρα έφτασε Έλληνες! Από καιρό οι λαοί της Ευρώπης πολεμώντας για τα δικαιώματα και τις ελευθερίες τους μας προσκαλούσαν να τους μιμηθούμε. [...]. Οι αδελφοί και φίλοι μας είναι παντού έτοιμοι. [...]. Η Ευρώπη προσηλωμένη σε μας απορεί για την απραξία μας. Ας αντηχήσουν λοιπόν όλα τα όρη της Ελλάδας από τον ήχο της πολεμικής μας σάλπιγγας [...]. Η Ευρώπη θα θαυμάσει τα αναδραγαθήματά μας και οι τύρανοι μας θα φύγουν από μπροστά μας τρέμοντας. [...]. Οι φωτισμένοι λαοί της Ευρώπης [...], γεμάτοι ευγνωμοσύνη για τις ευεργεσίες που δέχτηκαν από τους προγόνους μας, επιθυμούν την απελευθέρωση της Ελλάδας. [...] Πολλοί απ' αυτούς, που αγαπούν την ελευθερία, θα έρθουν για να αγωνιστούν μαζί μας. Ξεκινάτε, φίλοι, και θα δείτε μια ισχυρή δύναμη να υπερασπίζεται τα δικάιά μας. [...]. Ενωθείτε, λοιπόν, ανδρείοι και μεγαλόψυχοι Έλληνες! [...] Στα όπλα, λοιπόν, φίλοι! Η Πατρίδα μας προσκαλεί.

Αλέξανδρος Υψηλάντης
Την 24^{ην} Φεβρουαρίου 1821
Στο Γενικό Στρατόπεδο Ιασίου»¹

2. Ποια από τις προσωπικές εκτιμήσεις του Αλ. Υψηλάντη φαίνεται να διαψεύδεται με βάση τα τέσσερα σημεία του διατάγματος που εξέδωσε ο τσάρος Αλέξανδρος Α΄ της Ρωσίας (πηγή 2.1) αλλά και από την απαντητική επιστολή (πηγή 2.2) που απέστειλε στον Αλ. Υψηλάντη, μέσω του Ιωάννη Καποδίστρια, λίγο μετά την έναρξη της Επανάστασης; Αφού συμβουλευτείτε και το σχετικό χάρτη της περιοχής (πηγή 2.3) και μελετήσετε την πορεία του Υψηλάντη στο διαδραστικό χάρτη (2.4), να παρουσιάσετε τις προβλέψεις σας για την έκβαση της Επανάστασης σε ένα πολύ σύντομο κείμενο έκτασης 50–80 λέξεων.

2.1. Το Διάταγμα του τσάρου Αλέξανδρου Α΄:

«Α. Ο πρίγκιπας Αλέξανδρος Υψηλάντης διαγράφεται από τους καταλόγους της στρατιωτικής υπηρεσίας της Ρωσίας.

Β. Ο Αυτοκράτορας αποδοκιμάζει επίσημα την προσπάθειά του, έτσι ώστε να μην έχει καμιάν ελπίδα για υποστήριξη από μέρος της Ρωσίας.

¹ Βασ. Βλ. Σφυροέρα, *Ιστορία Νεότερη και Σύγχρονη*, Γ΄ Γυμνασίου, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2001, 156.

Γ. Διατάσσεται ο κόμης Βίτγκεστειν, γενικός αρχηγός των Ρωσικών στρατευμάτων του Προύθου και της Βεσσαραβίας, να τηρήσει αυστηρή ουδετερότητα και αμεροληψία για τις ταραχές στις δύο Ηγεμονίες.

Δ. Γνωστοποιούνται οι πιο πάνω αποφάσεις στον πρέσβη της Ρωσίας στην Κωνσταντινούπολη και του δίνεται η διαταγή να ενημερώσει σχετικά την Υψηλή Πύλη.»² (1821)

2.2. Η απάντηση του τσάρου Αλέξανδρου Α΄ προς τον Υψηλάντη μέσω του υπουργού εξωτερικών της Ρωσίας Ιωάννη Καποδίστρια:

«Πρίγκιπά μου

Η επιστολή σας, της 24^{ης} Φεβρουαρίου, προκάλεσε μεγάλη θλίψη στον Αυτοκράτορα, παρά τη μεγάλη εκτίμηση που νιώθει για τα ευγενή αισθήματά που επιδείξατε προσφέροντας σ' αυτόν τις υπηρεσίες σας. [...]

Αφού πληροφορηθήκατε για τις περιστάσεις και γνωρίζοντας τις πάγιες αρχές που διέπουν την πολιτική του Αυτοκράτορα, πώς τολμήσατε να υποσχεθείτε στους κατοίκους των Ηγεμονιών την υποστήριξη μίας μεγάλης Δύναμης; Εάν προσπαθήσατε να στρέψετε τα βλέμματά τους προς τη Ρωσία, τότε οι συμπατριώτες σας δεν θα την δουν να κάνει οποιαδήποτε κίνηση και μετά από λίγο οι δικαιολογημένες μομφές τους θα βαρύνουν εσάς. [...]. Ο Αυτοκράτορας δεν θα προσφέρει καμιά βοήθεια ούτε καν έμμεσα.

Λειβιάχ, 14 Μαρτίου 1821»³

2.3 Χάρτης της περιοχής των Ηγεμονιών (Μολδοβλαχίας):

2.4 <http://users.sch.gr/ipap/Ellinikos%20Politismos/xartes/lpsilantis.htm>

² Π. Χαλούλος, *Ιστορία για το Γυμνάσιο. Νεότερη και σύγχρονη. Ασκήσεις και θέματα ανακεφαλαιωτικών εξετάσεων με αξιοποίηση ιστορικών πηγών*, Εκδ. Ζήτη, Θεσσαλονίκη 2008, 53. Πρβλ. Απ. Βακαλόπουλος, *Επίλεκτες βασικές ιστορικές πηγές της Ελληνικής Επανάστασης*, τ. Α', Εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1990.

³ Π. Χαλούλος, *Ιστορία για το Γυμνάσιο. Νεότερη και σύγχρονη. Ασκήσεις και θέματα ανακεφαλαιωτικών εξετάσεων με αξιοποίηση ιστορικών πηγών*, Εκδ. Ζήτη, Θεσσαλονίκη 2008, 55. Πρβλ. Αποστ. Βακαλόπουλος, *Επίλεκτες βασικές ιστορικές πηγές της Ελληνικής Επανάστασης*, τ. Α', Εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1990.

3. Η παρακάτω πηγή αποτελεί απόσπασμα από την επιστολή που απέστειλε ο Αλέξανδρος Υψηλάντης στο νέο τσάρο, Νικόλαο Α', τον Ιανουάριο του 1828, λίγες μέρες πριν από το θάνατό του. Μήπως από τα όσα αναφέρει ο Αλ. Υψηλάντης θα μπορούσε να αιτιολογηθεί η απόφασή του για άμεση έναρξη της Επανάστασης ή φαίνεται να οδηγήθηκε σε κάποιες παρανοήσεις; Σε ποιον φαίνεται να καταλογίζει έμμεσα ευθύνες για την απόφασή του;

3.1 Η επιστολή απολογίας του Αλέξανδρου Υψηλάντη προς το νέο τσάρο της Ρωσίας:

«Μεγαλειότατε,

Αφού απελευθερώθηκα, μετά από εξαιρετική φυλάκιση, αισθάνομαι ως πρώτη ανάγκη μέσα στην καρδιά μου να προσφέρω μέχρι τα πόδια της Αυτοκρατορικής Μεγαλειότητάς σας τις ευχαριστίες που οφείλω για μια τέτοια ευεργεσία. [...]

Τολμώ να πιστεύω ότι τη στιγμή κατά την οποία επιζητώ την προστασία του ηγεμόνα μου και ευεργέτη μου ήδη το καθήκον μου επιβάλλει να προσπαθήσω να δικαιολογηθώ ενώπιον της Αυτοκρατορικής Μεγαλειότητάς σας εμπιστευόμενός σας γεγονότα, τα οποία ήταν κρυμμένα μέχρι σήμερα στο στήθος μου, και η αποκάλυψή τους είναι πια αναγκαία, για να τύχω της δικαιοσύνης που μου οφείλεται.

«[...] Ήταν τότε στις αρχές του έτους 1820, εποχή κατά την οποίαν η οθωμανική Πύλη διακήρυξε θανάσιμο πόλεμο κατά του Αλή πασά των Ιωαννίνων. Το περιστατικό τούτο, το οποίο επέτρεπε στους Έλληνες τον εξοπλισμό, έφερε τον εξοπλισμό και τις ελπίδες τους στα άκρα. [...]

«[...] Ο κόμης Καποδίστριας, τον οποίο συμβουλευτήκα, συμφώνησε με τη γνώμη μου να ενεργήσω και να επιχειρήσω την έναρξη των γεγονότων χωρίς να έχω κανένα δισταγμό για την επιτυχία. Αυτή του φαινόταν πως συνδεόταν με την πολιτική της Ρωσίας [...]. Να η αρχή, στην οποία στηρίχτηκε όλη η επιχείρηση και κατά την οποία ενέργησα, πιστεύοντας ότι η Α.Μ. ο Αυτοκράτορας ήταν εντελώς σύμφωνος, όπως ο ίδιος με αγάπη πολλές φορές μου μίλησε στην Πετρούπολη. [...] Ήταν αλήθεια ότι η Α.Μ. μιλούσε πάντοτε αόριστα αλλά πάντοτε με ευμένεια τέτοια που άναβε ακόμα περισσότερο τις ελπίδες μου και τις μετέτρεπε σε βέβαιο μέλλον. Νομίζω ότι τον ακούω ακόμα να μου λέει με τη συνηθισμένη του αγαθοσύνη: 'Δεν θα πεθάνω ευχαριστημένος, αν δεν κατορθώσω κάτι για τους ατυχείς Έλληνες μου. Τους βλέπετε; Ζητούν την ελευθερία τους την αξίζουν να τους βοηθήσουμε. Αλλά όμως με φρονιμάδα,' πρόσθετε. 'Πρέπει να σκεφθώ κι εγώ για το ζήτημα αυτό. Μια σφαίρα αν πέσει κοντά στον Ίστρο [= τον ποταμό Δούναβη] θα πυρπολήσει ολόκληρη την Ευρώπη.'

Ιανουάριος 1828»⁴

⁴ Π. Χαλούλος, *Ιστορία για το Γυμνάσιο. Νεότερη και σύγχρονη. Ασκήσεις και θέματα ανακεφαλαιωτικών εξετάσεων με αξιοποίηση ιστορικών πηγών*, Εκδ. Ζήτη, Θεσσαλονίκη 2008, 55. Πρβλ. Αποστ. Βακαλόπουλος, *Επίλεκτες βασικές ιστορικές πηγές της Ελληνικής Επανάστασης*, τ. Α', Εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1990.

2. Η Επανάσταση στη νότια Ελλάδα (Μάρτιος 1821)

1. Αφού μελετήσετε τις παρακάτω πηγές (1.1, 1.2) και το κείμενο της ιστορικής αφήγησης του βιβλίου σας, το οποίο αναφέρεται στις ευνοϊκές συγκυρίες της Ελληνικής Επανάστασης (σ. 30) να αναφέρετε, επιγραμματικά, τους λόγους που ευνοούσαν την έναρξη της Επανάστασης στο νότιο ελλαδικό χώρο.

1.1. Η μεταφορά της Επανάστασης από τις Ηγεμονίες στην Πελοπόννησο:

«Η επανάσταση ξέσπασε σε δύο σημεία: το 1821 ο Αλέξανδρος Υψηλάντης μπήκε στο Γιάσι [= Ιάσιο] και κήρυξε την Επανάσταση στη Μολδαβία και στη Βλαχία. Ένα κίνημα όμως ελληνικού χαρακτήρα δεν μπορούσε να βρει σταθερή υποστήριξη από τον νότιο λαό, που ήταν στο σύνολό του αδιάφορος. [...] Πολύ γρήγορα οι Τούρκοι κατέπνιξαν την επανάσταση στη Βλαχία, που χρησίμευσε απλά ως αντιπερισπασμός για την Επανάσταση στην Ελλάδα.

Μερικούς μήνες ύστερα, ο Δικαίος Παπαφλέσσας κι άλλα μέλη της [Φιλικής] Εταιρείας, εξουδετερώνοντας τους δισταγμούς των προκρίτων, κήρυξαν την Επανάσταση στην Πελοπόννησο, τη Στερεά Ελλάδα και τα νησιά του Αιγαίου. Αρχικά το κίνημα ξαπλώθηκε ως τον Όλυμπο και τη Μακεδονία, αλλά από το 1821 περιορίστηκε στην Πελοπόννησο, στη Στερεά Ελλάδα και στα πιο κοντινά νησιά. [...]»⁵

1.2. Ο λόγος του Οδυσέα Ανδρούτσου:

«[...] Ήταν φαίνεται γραμμένο από το Θεό να πάρουμε μια μέρα τα όπλα και να ορμήσουμε επάνω στους τυράννους μας, που τόσα χρόνια, χωρίς έλεος, μας βασανίζουν. [...] Οι οικογένειες και τα παιδιά μας είναι στη διάθεση των τούρκων. Τίποτα δεν μας έμεινε. Δεν είναι σωστό να σταυρώσουμε τα χέρια και να κοιτάζουμε τον ουρανό. Ο Θεός μας έδωσε χέρια, γνώση και νου. [...] Ότι είναι να κάνουμε πρέπει να το κάνουμε μια ώρα αρχύτερα γιατί ύστερα θα χτυπάμε τα κεφάλια μας. Τώρα η Τουρκία είναι μπλεγμένη σε πολέμους και δεν έχει στρατό να στείλει καταπάνω μας. Ας επωφεληθούμε από αυτή την περίσταση που μας έστειλε ο Θεός ακούοντας τα δίκαια παράπονά μας. [...] Στα όπλα αδέρφια! Ή να ξεσκλαβωθούμε ή να πεθάνουμε όλοι και βέβαια καλύτερο θάνατο δεν μπορεί να προτιμήσει κάθε Χριστιανός και Έλληνας.»⁶ (1821)

2. (α) Αφού μελετήσετε τους πίνακες με τα γεγονότα της Ελληνικής Επανάστασης (πηγή 2.1), σε συνδυασμό με τους αντίστοιχους χάρτες της περιόδου 1821–1830 (πηγή 2.2 /τα απελευθερωμένα εδάφη φαίνονται στους χάρτες με γαλάζιο χρώμα), να διατυπώσετε τις παρατηρήσεις σας για την πορεία που ακολουθεί η Επανάσταση.

(β) Ποιο γεγονός φαίνεται να επηρέασε αρνητικά την πορεία της Επανάστασης και ποιο γεγονός ή γεγονότα οδήγησαν τελικά στην επιτυχία της; (βλ. συνδυαστικά πηγές 2.1 και 2.2)

(γ) Ποια διαφορά παρατηρείτε ανάμεσα στους χάρτες των ετών 1829 και 1830 και πώς την δικαιολογείτε;

⁵ Νίκος Γ. Σβορώνος, *Επισκόπηση της Νεοελληνικής Ιστορίας*, Θεμέλιο, Αθήνα 1992, 67.

⁶ Κ. Ε. Τσιφόπουλος, (ανθολόγηση), *Το Εικοσιένα. Κιβωτός του Νέου Ελληνισμού*, Εκδ. Ευθύνη, [Αθήνα 1987], 11.

2.1 Τα σημαντικότερα γεγονότα της Ελληνικής Επανάστασης⁷:

1821	1822
<p>23 Φεβρουαρίου: Ο Αλέξανδρος Υψηλάντης κηρύσσει την Επανάσταση στο Ιάσιο της Μολδοβλαχίας</p> <p>17 Μαρτίου: Ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης κηρύσσει την Επανάσταση στη Μάνη.</p> <p>21 Μαρτίου: Πολιορκία των Καλαβρύτων και απελευθέρωση σε πέντε μέρες.</p> <p>23 Μαρτίου: Απελευθέρωση της Καλαμάτας από τους Κολοκοτρώνη, Π. Μαυρομιχάλη, Παπαφλέσσα</p> <p>25 Μαρτίου: Ο Παλαιών Πατρών Γερμανός ορκίζει του αγωνιστές της Πάτρας.</p> <p>10 Απριλίου: Απαγχονισμός του Πατριάρχη Γρηγόριου Ε΄.</p> <p>17 Απριλίου: Κήρυξη της Επανάστασης στη Θράκη από τον μητροπολίτη Παΐσιο.</p> <p>23 Απριλίου: Μάχη της Αλαμάνας – Ηρωική θυσία Αθανάσιου Διάκου.</p> <p>24 Απριλίου: Μάχη στη Χαλκωμάτα – Ηρωική θυσία του επισκόπου Σαλώνων Ησαΐα.</p> <p>Απρίλιος – Μάιος: Επαναστατούν τα νησιά Ύδρα, Σπέτσες και Ψαρά.</p> <p>7 Μαΐου: Κήρυξη της Επανάστασης στην περιοχή Πηλίου.</p> <p>8 Μαΐου: Ο Οδυσσεάς Ανδρούτσος αντιμετωπίζει επιτυχώς τον Ομέρ Βρυώνη στο Χάνι της Γραβιάς.</p> <p>12 – 13 Μαΐου: Μάχη στο Βαλτέτσι – Νίκη των Ελλήνων.</p> <p>18 Μαΐου: Κήρυξη της Επανάστασης στις Καρυές Αγίου Όρους και στον Πολύγυρο Χαλκιδικής.</p> <p>Μέσα Μαΐου: Κήρυξη της Επανάστασης στη Δ. Στερεά Ελλάδα και στην Κρήτη.</p> <p>26 Μαΐου: Συνέλευση των Καλτετζών και ίδρυση της Πελοποννησιακής Γερουσίας.</p> <p>27 Μαΐου: Πυρπόληση του τουρκικού πλοίου στην Ερεσό της Λέσβου.</p> <p>8 Ιουνίου: Ήττα του Ιερού Λόχου στο Δραγατσάνι – Τέλος της Επανάστασης στη Μολδοβλαχία.</p> <p>23 Ιουνίου: Εκτέλεση στο Ηράκλειο του Αρχιεπισκόπου Κρήτης Γεράσιμου, αρχιερέων και προκρίτων</p> <p>25 Ιουνίου: Κήρυξη της Επανάστασης στην Ήπειρο από τους Ι. Κωλέττη και Γ. Ράγκο.</p> <p>5 Ιουλίου: Κήρυξη της Επανάστασης στην περιοχή Ασπροποτάμου Τρικάλων.</p> <p>9 Ιουλίου: Οι Τούρκοι απαγχονίζουν στη Λευκωσία τον Αρχιεπίσκοπο της Κύπρου Κυπριανό και τους μητροπολίτες Πάφου, Κιτίου και Κυρηναίας.</p> <p>26 Αυγούστου: Νίκη των Ελλήνων στα Βασιλικά της Λοκρίδας.</p> <p>1 Σεπτεμβρίου: Σφαγή εκατοντάδων αμάχων στη Σαμοθράκη από τους Τούρκους.</p> <p>23 Σεπτεμβρίου: Άλωση της Τριπολιτσάς από τον Κολοκοτρώνη και εδραίωση της Επανάστασης στην Πελοπόννησο.</p> <p>13 Νοεμβρίου: Απελευθέρωση Άρτας (Μπότσαρης)</p>	<p>1 Ιανουαρίου: Η Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου ψηφίζει το πρώτο Σύνταγμα της Επανάστασης, το «Προσωρινόν Πολίτευμα της Ελλάδος».</p> <p>Φεβρουάριος: Κήρυξη της Επανάστασης στον Όλυμπο, στη δυτική Μακεδονία, στη Νάουσα και στη Βέροια.</p> <p>30 Μαρτίου – 2 Απριλίου: Σφαγές στη Χίο από τον Καρά Αλή.</p> <p>13 Απριλίου: Η Νάουσα καταλαμβάνεται από τους Τούρκους και πυρπολείται.</p> <p>6 – 7 Ιουνίου: Ο Κωνσταντίνος Κανάρης πυρπολεί τη ναυαρχίδα του Καρά Αλή.</p> <p>9 Ιουνίου: Οι Τούρκοι που φρουρούν την Ακρόπολη παραδίδονται στους Έλληνες.</p> <p>10 Ιουνίου: Νίκη των Ελλήνων στο Κομπότι της Άρτας.</p> <p>4 Ιουλίου: Ήττα των Ελλήνων και των φιλελλήνων στο Πέτα από τον Κιουταχή.</p> <p>26 – 28 Ιουλίου: Ο Κολοκοτρώνης αποδεκατίζει την στρατιά του Δράμαλη στα Δερβενάκια – Η Επανάσταση θριαμβεύει.</p> <p>28 Ιουλίου: Το Σούλι παραδίδεται στους Τούρκους.</p> <p>Νοέμβριος – Δεκέμβριος: Α΄ πολιορκία του Μεσολογγίου από τον Κιουταχή και τον Ομέρ Βρυώνη.</p>
	1823
	<p>15 Ιανουαρίου: Νίκη του Καραϊσκάκη κατά του Ισμαήλ πασά στον Άγιο Βλάσιο Ευρυτανίας.</p> <p>Μάρτιος: Η Αγγλία αλλάζει πολιτική και να αναγνωρίζει για πρώτη φορά τους Έλληνες ως εμπόλεμους.</p> <p>29 Μαρτίου – 18 Απριλίου: Β΄ Εθνοσυνέλευση στο Άστρος – Επικύρωση του «Νόμου της Επιδαύρου»</p> <p>8 – 9 Αυγούστου: Μάχη στο Κεφαλόβρυσο και θάνατος του Μάρκου Μπότσαρη.</p> <p>24 Δεκεμβρίου: Ο Μπάυρον φτάνει στο Μεσολόγγι.</p>
	1824
	<p>Ιανουάριος – Μάιος: Α΄ φάση εμφύλιου πολέμου.</p> <p>9 Ιανουαρίου: Ρωσικό σχέδιο επίλυσης του ελληνικού ζητήματος που προνοεί τη δημιουργία τριών αυτόνομων ελληνικών ηγεμονιών (απορρίπτεται).</p> <p>21 Φεβρουαρίου: Χορήγηση του πρώτου αγγλικού δανείου στην Ελλάδα.</p> <p>Μάρτιος: Ο σουλτάνος ζητά τη βοήθεια της Αιγύπτου</p> <p>Μάρτιος – Αύγουστος: Ο Χουσεΐν πασάς καταπνίγει την Επανάσταση στην Κρήτη.</p> <p>Ιούνιος: Καταστροφή της Κάσου και των Ψαρών από τους Τουρκααιγύπτιους.</p> <p>3 Ιουλίου: Καταστροφή τουρκικού στόλου στα Ψαρά</p> <p>Αύγουστος: Νικηφόρες ναυμαχίες στη Μυκάλη και στον Κόλλο του Γέροντα από τον Αντρέα Μιαούλη</p> <p>Νοέμβριος – Δεκέμβριος: Β΄ φάση εμφύλιου πολέμου.</p>

⁷ Ι. Κολιόπουλος, Κ. Σβολόπουλος, Ε. Χατζηβασιλείου, Θ. Νήμας, Χ. Σχολινάκη-Χελώτη, *Ιστορία του Νεότερου και του Σύγχρονου Κόσμου (από το 1815 έως σήμερα)*, Γ΄ Τάξη γενικού Λυκείου και Δ΄ Τάξη Εσπερινού Λυκείου Γενικής Παιδείας, ΟΕΔΒ, Αθήνα, 18–19. (Οι πίνακες έχουν τροποποιηθεί, ως προς τη μορφή, σε σχέση με το πρωτότυπο).

1825	1828
<p>26 Ιανουαρίου: χορήγηση δεύτερου αγγλικού δανείου στην Ελλάδα.</p> <p>12 Φεβρουαρίου: Απόβαση του Ιμπραήμ πασά στη Μεθώνη της Πελοποννήσου.</p> <p>Απρίλιος: Νίκες του Ιμπραήμ στο Κρεμμύδι Μεσσηνίας και στη Σφακτηρία.</p> <p>20 Μαΐου: Μάχη στο Μανιάκι – Ηρωικός θάνατος του Παπαφλέσσα.</p> <p>2 Ιουνίου: Ανατίναξη τουρκικού πλοίου στη Σούδα από τον Αντρέα Μιαούλη.</p> <p>10 Ιουνίου: Άλωση της Τριπολιτσάς από τον Ιμπραήμ.</p> <p>13 Ιουνίου: Νίκη των Ελλήνων στους Μύλους της Λέρνης.</p> <p>13 Αυγούστου: Νίκη των Ελλήνων στα Τρίκορφα.</p> <p>15 Απριλίου – 12 Δεκεμβρίου: Α΄ φάση της Β΄ πολιορκίας του Μεσολογγίου από τον Κιουταχί.</p> <p>12 Οκτωβρίου: Νίκη των Ελλήνων στην Αλαμάνα.</p> <p>18 Νοεμβρίου: Νίκη των Ελλήνων στο Δίστομο υπό τον Καραϊσκάκη.</p> <p>12 Δεκεμβρίου: Οι Τούρκοι ενισχύονται στο Μεσολόγγι από τους Αιγύπτιους.</p>	<p>6 Ιανουαρίου: Άφιξη του Καποδίστρια στο Ναύπλιο.</p> <p>18 Ιανουαρίου: Ιδρύεται η «Προσωρινή Διοίκηση της Επικρατείας».</p> <p>28 Ιουνίου: Το πολεμικό «Παπανικολής» καταναυμαχεί τουρκικά πολεμικά στο Τρίκερι.</p> <p>7 – 19 Ιουλίου: Υπογράφεται το «Πρωτόκολλο του Λονδίνου». Αποφασίζεται η αποστολή γαλλικού εκστρατευτικού σώματος στην Πελοπόννησο για την εκδίωξη του Ιμπραήμ.</p>
	1829
	<p>29 Ιανουαρίου: Νίκη των Ελλήνων στο Μαρτίνο της Λιβαδειάς.</p> <p>10/22 Μαρτίου: Υπογράφεται το «Πρωτόκολλο του Λονδίνου». Δημιουργείται αυτόνομο ελληνικό κράτος του οποίου τα σύνορα ορίζονται στη γραμμή Αμβρακικού – Παγασητικού και περιλαμβάνονται η Εύβοια, οι Σποράδες, οι Κυκλάδες και τα νησιά του Αργοσαρωνικού.</p>
1826	<p>3 Μαΐου: Παράδοση του Μεσολογγίου και του Αιτωλικού στους Έλληνες.</p> <p>Ιούλιος: Δ΄ Εθνοσυνέλευση στο Άργος.</p> <p>12 Σεπτεμβρίου: Νίκη των Ελλήνων στην Πέτρα της Βοιωτίας υπό τον Δημήτριο Υψηλάντη – Η τελευταία μάχη της Επανάστασης.</p> <p>14 Σεπτεμβρίου: «Συνθήκη της Ανδριανούπολης». Η Οθωμανική Αυτοκρατορία αναγνωρίζει όλα τα πρωτόκολλα και τις συνθήκες που αφορούσαν το ελληνικό ζήτημα.</p>
	1830
	<p>3 Φεβρουαρίου: «Πρωτόκολλο περί ανεξαρτησίας της Ελλάδας».</p>
1827	
<p>Ιανουαρίου: Αγώνας για τη σωτηρία της Ακρόπολης.</p> <p>16 Μαρτίου – 5 Μαΐου: Γ΄ Εθνοσυνέλευση στην Τροιζήνα και εκλογή του Ιωάννη Καποδίστρια ως πρώτου κυβερνήτη της Ελλάδας.</p> <p>8 Απριλίου: Νίκη των Ελλήνων σε ναυμαχία στο Τρίκερι.</p> <p>22 Απριλίου: Θάνατος του Καραϊσκάκη.</p> <p>24 Απριλίου: Καταστροφή των Ελλήνων στο Φάληρο.</p> <p>24 Μαΐου: Παράδοση της Ακρόπολης των Αθηνών στον Κιουταχί.</p> <p>6 Ιουλίου: Υπογράφεται στο Λονδίνο η «Συνθήκη ειρήνευσης» - «Συνθήκη του Λονδίνου».</p> <p>8 – 20 Οκτωβρίου: Ναυμαχία του Ναβαρίνου.</p>	

2.2. Ιστορικοί χάρτες της Ελληνικής Επανάστασης:

1821

1822

1823

1824

1825

1826

1827

1828

1829

1830

(<http://kodikosdaskalos.blogspot.com/2009/03/1821-1830.html>)

3. (α) Αφού μελετήσετε τις πιο κάτω πηγές (3.1 και 3.2) να εντοπίσετε τα αντίπαλα στρατόπεδα καθώς και κάποια από τα αίτια που προκάλεσαν τη σύγκρουση ανάμεσα στους Έλληνες. Μπορείτε να συμβουλευτείτε και την αντίστοιχη σελίδα του βιβλίου σας (σ. 34).

(β) Ποιο αντίκτυπο φαίνεται να έχει το γεγονός αυτό στο στρατόπεδο των Ελλήνων; Τεκμηριώστε την απάντησή σας με αναφορά στα αποσπάσματα από τα *Απομνημονεύματα* του Κολοκοτρώνη (πηγή 3.3) και του Φωτάκου (πηγή 3.4) καθώς και στους πίνακες των ιστορικών γεγονότων της Επανάστασης.

3.1 «Και ενώ διαδραματιζόνταν τα γεγονότα αυτά, άρχισε να μορφοποιείται η πολιτειακή οργάνωση των επαναστατημένων Ελλήνων, οι οποίοι βρίσκονταν τώρα σε επαναστατική εγρήγορση. Έτσι στα τέλη του Μαΐου του 1821 συγκεντρώθηκαν ορισμένοι οπλαρχηγοί της Πελοποννήσου με την πρωτοβουλία του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη στο μοναστήρι των Καλτετζών, συνέταξαν το πρώτο έγγραφο δημοσίου δικαίου του νέου ελληνικού κράτους και όρισαν τα μέλη της Γερουσίας. Η άφιξη όμως του αδελφού του Αλέξανδρου Υψηλάντη, Δημήτριου Υψηλάντη, τον Ιούνιο του 1821 στην Πελοπόννησο, με την ιδιότητα του γενικού επιτρόπου της Αρχής, άρχισε να δημιουργεί τις πρώτες αντιθέσεις ανάμεσα στους στρατιωτικούς (καπετάνιοι, κλεφταρματολοί) και στους πολιτικούς (πρόκριτοι της Αχαΐας). Στο πλευρό των στρατιωτικών βρισκόταν ο Δημήτριος Υψηλάντης, ο οποίος ήλθε σε ρήξη με τους εκπροσώπους των πολιτικών, Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο, Κωνσταντίνο Καρατζά και Θεόδωρο Νέγρη, οι οποίοι είχαν φτάσει στο μεταξύ από το εξωτερικό.»⁸

3.2 «Από τις αρχές του 1823 η αντίθεση στρατιωτικών – πολιτικών άρχισε να παίρνει σημαντικές διαστάσεις: στην Πελοπόννησο ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης με τους κοτζαμπάσηδες, στην Ανατολική Στερεά ο Οδυσσεάς Ανδρούτσος με τον Άρειο Πάγο και στη Δυτική ή Καραϊσκάκης με τη Γερουσία της Δυτικής Στερεάς Ελλάδας (Μαυροκορδάτος). Κατά τη δεύτερη Εθνοσυνέλευση στο Άστρος (Μάρτιος-Απρίλιος 1823) τα πολιτικά πάθη οξύνθηκαν. Η Συνέλευση αποδέχθηκε τον Οργανικό Νόμο της Επιδαύρου, κατήργησε τα τοπικά πολιτικά σώματα, για να πλήξει την Πελοποννησιακή Γερουσία, που ήταν σύμμαχος του Κολοκοτρώνη και των στρατιωτικών, και για να ενισχύσει το κύρος της κεντρικής κυβέρνησης, κατήργησε τον τίτλο του Αρχιστράτηγου του Κολοκοτρώνη, επιχείρησε να οργανώσει τον πρώτο κρατικό προϋπολογισμό, έθεσε το πρόβλημα αποζημίωσης των τριών ναυτικών νησιών και συζήτησε το θέμα του εξωτερικού δανεισμού (από την Αγγλία) με την παράλληλη υποθήκη των εθνικών κτημάτων.»⁹

3.3 «Αφού πήγαν στην Τριπολιτσά άρχισαν τις ραδιουργίες γιατί ήθελαν να βάλουν σε όλα τα αξιώματα, πολιτικά και στρατιωτικά, δικούς τους ανθρώπους από τους συγγενείς τους. Κάναμε

⁸ Κων. Βακαλόπουλος, *Νεοελληνική Ιστορία (1204–1940)*, Εκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1993, 125.

⁹ Κων. Βακαλόπουλος, *Νεοελληνική Ιστορία (1204–1940)*, Εκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1993, 130.

Συνέλευση για όλη την Ελλάδα και εκείνοι την καταμέρισαν στη συγγένεια και στα κόμματα. Πήγα ο ίδιος μια φορά και τους είπα: 'Τι είναι αυτό που κάνουν οι Υπουργοί σας και οτιδήποτε σας διατάζουν κάνετε;' Η Συνέλευση σας εξουσιοδότησε να ασχολείστε με την υπόθεση του έθνους και να βάλετε στα αξιώματα από όλους ώστε να δουλεύουν για την Πατρίδα και να συμμετέχουν κι αυτοί στη δυστυχία και εγώ βλέπω τους Υπουργούς να παραμερίζουν και έτσι διαιρούνται και οι πολιτικοί διαιρούνται και οι στρατιωτικοί.

Μου απάντησαν: «Και αυτό το διορθώνουμε». Με λόγια και με πράξεις το μόνο που ήθελαν ήταν να βάλουν παντού δικούς τους ανθρώπους και εγώ να αδυνατίσω.[...] Τότε ξεκίνησα το μεσημέρι και πήγα σε ένα χωριό έξω από την Τριπολιτσά μισή ώρα [...]. Ήταν και ο Υψηλάντης. [...]. Αποφασίσαμε και κάναμε ένα νόμο να μην ακούμε τις διαταγές και όσοι [από μας] είμαστε στρατιωτικοί να πολεμήσουμε τους Τούρκους ενώ όσοι είμαστε πολιτικοί να φροντίζουμε για τις ανάγκες σε τροφές και έτσι να γλιτώσουμε την πατρίδα μας και εκείνοι ας κάθονται. Βλέποντας την πονηριά που είχαν με στόχο να με εξοντώσουν ενδυναμώθηκα. [...]»¹⁰

3.4 «Στο Ναύπλιο, που αποτελούσε την έδρα του Εκτελεστικού και του Βουλευτικού, γίνονταν τότε συμβούλια και παρασυμβούλια μέρα και νύχτα. Έτρεχαν ο ένας στον άλλο με τα φανάρια διότι είχαν απαιτήσεις για τους εαυτούς τους και για τους οικείους και τους συγγενείς τους. Άλλοι ζητούσαν μισθούς, άλλοι προαγωγές, άλλοι είχαν την απαίτηση να τους δοθούν τα μέσα για να κάνουν εκστρατεία, άλλοι να επικυρώσουν τους λογαριασμούς τους, καθώς και των συγγενών και των φίλων τους, και τελικά όλοι έτρεχαν για να αρπάξουν όσο το δυνατό περισσότερα από το δάνειο. Όσοι έβλεπαν τότε αυτά τα γεγονότα έλεγαν ότι ούτε οι διάβολοι στην κόλαση δεν χαρακτηρίζονταν από τέτοια κινητικότητα.

Οι δε Τριπολιτσιώτες, καθώς και όλη η Επαρχία, επειδή όλα τα στρατεύματα της Κυβέρνησης τα οποία έρχονταν στο Ναύπλιο περνούσαν από εκεί και έβλεπαν τι γινόταν εξέφρασαν την προτίμησή τους προς τον Κολοκοτρώνη, παρά προς τα ξένα αυτά στρατεύματα, επειδή υπέφεραν πολλά κακά από τους στρατιώτες της Κυβέρνησης. Αυτοί δεν ξεχώριζαν ούτε φίλους ούτε εχθρούς της Κυβέρνησης. Αρκούσε μόνο που ήταν όλοι Πελοποννήσιοι και όλους τους ενύμνωναν και τους περιφρονούσαν. Δεν άκουε κανείς τίποτα άλλο εκτός από αναστεναγμούς και κλάματα. Οι δε στρατιώτες για να βασανίζουν τον κόσμο περισσότερο, στα σπίτια όπου έμεναν, ζητούσαν από τους οικοδεσπότες σουσάμι ψητό στη σουβλα, αυγά ψητά στη σουβλα, γάλα ψητό στη σουβλα, ψητό και ζάχαρη, ελιές τηγανισμένες, χαβιάρι φρέσκο και άλλα πολλά αλλόκοτα και ασυνήθιστα φαγητά στην Πελοπόννησο, τα οποία οι χωρικοί ήταν αδύνατο να έχουν και γι' αυτό υπέφεραν. Δεν βρισκόταν κανείς για να τους ανακουφίσει. Αυτή η ανωμαλία και η αταξία ήταν γενική, όχι μόνο στην Πελοπόννησο αλλά και στη Στερεά, γιατί και εκεί κανείς δεν φρόντιζε για την πατρίδα. Η προσπάθεια όλων απέβλεπε στο πώς και με ποιο τρόπο θα απολάμβαναν χρήματα από το δάνειο ή από άλλες πηγές. Και σε αυτό το σημείο αλληλοτρώνονταν γιατί δεν συμφωνούσαν ποιοι να μείνουν εκεί και ποιοι να έρθουν στην Πελοπόννησο για να αποκτήσουν λάφυρα και να πάρουν μισθό. [...]»¹¹

4. Παρά το γεγονός ότι οι διαφορές και οι εμφύλιες συγκρούσεις συνεχίζονταν και παρά τις συνέπειες που είχε το γεγονός αυτό στην πορεία της Επανάστασης, μετά το 1826 (βλ. πίνακα γεγονότων της Επανάστασης) παρατηρείται μια έντονη εμπλοκή των Μεγάλων Δυνάμεων που οδηγεί σταδιακά στην επίλυση του ελληνικού ζητήματος και στη δημιουργία ανεξάρτητου ελληνικού κράτους. Σημαντικό ιστορικό γεγονός που οδηγεί στην έξαρση του φιλελληνικού κινήματος στην Ευρώπη θεωρείται η ηρωική Έξοδος του Μεσολογγίου (πηγή 4.1). Ωστόσο, η ακτινοβολία του γεγονότος αυτού δεν εξαντλείται μόνο στο πεδίο της ιστορίας, αλλά επεκτείνεται και στον κατεξοχόν χώρο της τέχνης (πηγές 4.2, 4.3, 4.4. και 4.5) Μπορείτε να επιλέξετε μια από τις τρεις δραστηριότητες που ακολουθούν προκειμένου να

¹⁰ Θεόδωρου Κολοκοτρώνη, *Απομνημονεύματα*, (υπό: Γ. Τερτσέτη /επιμ. Ν. Ασημακόπουλος), Εκδ. Βεργίνα, Αθήνα [χ.χ.], 125–126.

¹¹ Φωτάκου (Φώτιου Χρυσανθόπουλου), *Απομνημονεύματα περί της Ελληνικής Επανάστασης του 1821*, τ. Β' (επιμ.: Ν. Ασημακόπουλος), Εκδ. Βεργίνα, Αθήνα 1996, 17–18.

εξηγήσετε την επίδραση του ιστορικού γεγονότος στο χώρο της τέχνης και κυρίως το διαφορετικό τρόπο με τον οποίο οι καλλιτέχνες προσλαμβάνουν ένα ιστορικό γεγονός (π.χ. τι προβάλλουν, πώς το προβάλλουν, τι αποκτά δευτερεύουσα σημασία κ.λπ.).

4.1 Η ακτινοβολία της Εξόδου του Μεσολογγίου:

«Οι μαχητές του Μεσολογγίου, οι δημιουργοί του κορυφαίου γεγονότος της Επανάστασης, [...] έδειξαν ποια είναι τα ακραία όρια της ανθρώπινης ευψυχίας. Οι Έλληνες συγκλονισμένοι, συνειδητοποίησαν πόσο δύσκολη ήταν η κατάσταση. Παρόλο, όμως, που το συλλογικό άρχισε να κερδίζει έδαφος, οι φιλοδοξίες των πολιτικών και στρατιωτικών δεν καταλάγιασαν. Αντίθετα, ο φιλελληνισμός, που είχε καμφθεί εξαιτίας των εμφυλίων πολέμων, φούντωσε ξανά σε όλη την Ευρώπη και στις Η.Π.Α [...]. Στη διάρκειά του ενός χρόνου που το Μεσολόγγι έμεινε απόρθητο, η Επανάσταση, αν και σε κρίσιμη φάση, δεν έσβησε και, επομένως το αγγλικό σχέδιο και οι αγγλορωσικές διαπραγματεύσεις που έθεσαν τις βάσεις για την επίλυση του ελληνικού ζητήματος με διπλωματικά μέσα έγιναν σε χρονική περίοδο που η Επανάσταση όχι μόνο ήταν ζωντανή αλλά και που προκαλούσε το θαυμασμό της Ευρώπης. [...]»¹²

4.2. Δ. Σολωμού, «Ελεύθεροι Πολιορκημένοι» (αποσπάσματα):

I.

Άκρα του τάφου σιωπή στον κάμπο βασιλεύει
λαλεί πουλί, παίρνει σπυρί, κι η μάνα το ζηλεύει.
Τα μάτια η πείνα εμαύρισε στα μάτια η μάνα μνείει
στέκει ο Σουλιώτης ο καλός παράμερα και κλαίει:
«Έρμο τουφέκι σκοτεινό, τι σ' έχω 'γω στο χέρι;
πού σου μου 'γινες βαρύ κι ο Αγαρηνός το ξέρει»

II.

Ο Απρίλης με τον Έρωτα χορεύουν και γελούνε,
Κι όσ' άνθια βγαίνουν και καρποί τόσ' άρματα σε κλειούνε.

.....
Λευκό βουνάκι πρόβατα κινούμενο βελάζει,
και μες τη θάλασσα βαθιά ξαναπετιέται πάλι,
π' ολονυχτίς εσύσμιξε με τ' ουρανού τα κάλλη.
Και μες στις λίμνης τα νερά, όπ' έφτασε μ' ασπούδα
έπαιξε με τον ίσκιο της γαλάζια πεταλούδα,
που ευώδιασε τον ύπνο της μέσα στον άγριο κρίνο
το σκουληκάκι βρίσκεται σ' ώρα γλυκιά κι εκείνο.
Μάγεμα η φύσις κι όνειρο στην ομορφιά και χάρη
η μαύρη πέτρα ολόχρυση και το ξερό χορτάρι.
Με χίλιες βρύσες χύνεται, με χίλιες γλώσσες κρένει:
«Όποιος πεθάνει σήμερα χίλιες φορές πεθαίνει».

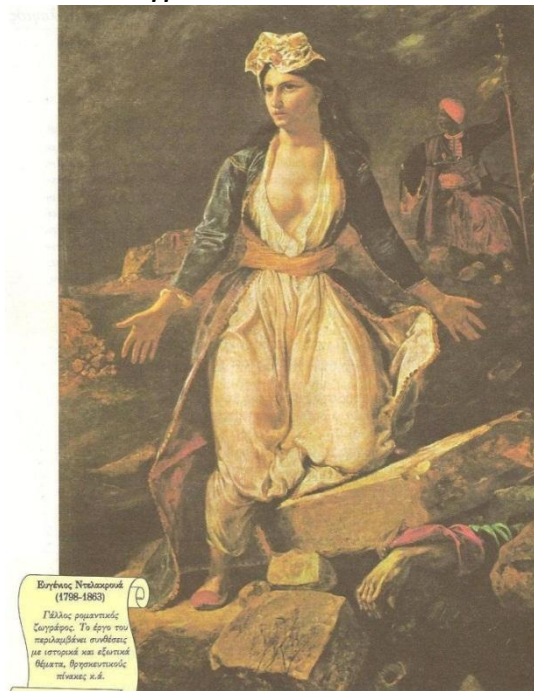
¹² Γ. Γιαννόπουλος, «Τα πολεμικά γεγονότα, η κρίσιμη τριετία, 1825–1827», *Ιστορία του νέου ελληνισμού*, τ. 3, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2003, 111.

4.3. **Θ. Βρυζάκη, «Η έξοδος του Μεσολογγίου»**

http://www.synodinresistance.org-Theology_el-3c7003Mesologgi.pdf

4.4. **Ε. Ντελακρουά, «Η Ελλάδα στα ερείπια του Μεσολογγίου»**

Ευγένιος Ντελακρουά (1798-1863)
Γάλλος ρομαντικός ζωγράφος. Το έργο του παραλαμβάνει συνθήκες με ιστορικό και εθνικό θέμα. Αρροκιντικός πίνακας κ.ά.

4.5. **Φ. Ε. ντε Λανσάκ, «Επεισόδιο από την Έξοδο Μεσολογγίου»**

5. Το σχολείο σας έχει αναλάβει την ετοιμασία μιας συλλογής κειμένων που θα γράψουν συγκεκριμένοι μαθητές/τριες στα πλαίσια μιας δραστηριότητας με θέμα: **Ταύτιση με ιστορικά πρόσωπα**. Για το σκοπό αυτό έχετε επιλεγεί για να γράψετε τα τελευταία λόγια που απευθύνει προς τους Μεσολλογίτες ο γερο πρόκριτος Χρίστος Καψάλης, προτού ανατινάξει την μπαρουταποθήκη στην οποία έχουν κλειστεί. Το κείμενο που θα γράψετε θα πρέπει να περιλαμβάνει προσφώνηση ανάλογη της περίπτωσης που βιώνει το συγκεκριμένο ιστορικό πρόσωπο και να αναφέρεται σε ανθρώπους που είναι έτοιμοι να περάσουν στην αθανασία, μέσω της ηρωικής τους θυσίας, αλλά και που βιώνουν ταυτόχρονα έντονα και ανάμεικτα συναισθήματα.

3. Η Επανάσταση του 1821 και η Κύπρος

1. Αφού μελετήσετε τις παρακάτω πηγές (1.1 και 1.2), και λαμβάνοντας υπόψη τα όσα διαδραματίζονταν στην Ελλάδα την ίδια περίοδο:

(α) Να αξιολογήσετε την στάση που τήρησε ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Κυπριανός απέναντι στην Ελληνική Επανάσταση του 1821. Πόσο αναμεμιγμένος φαίνεται να είναι ο Κύπρου Κυπριανός στην Ελληνική Επανάσταση και με ποιο τρόπο προτίθεται να συμβάλλει στον αγώνα των Ελλήνων για ανεξαρτησία;

(β) Γιατί στην επιστολή δεν γίνεται καμιά ξεκάθαρη αναφορά στην Επανάσταση;

1.1 Η επιστολή του Αλέξανδρου Υψηλάντη προς τον Αρχιεπίσκοπο Κύπρου Κυπριανό:

«Μακαριώτατε και φιλογενέστατε Δέσποτα,
Ο φιλογενέστατος κύριος Δημήτριος Ίπατρος με βεβαίωσε για τη μεγάλη συνεισφορά που έχετε υποσχεθεί για το Σχολείο της Πελοποννήσου. Γι' αυτό ως γενικός Έφορος του σχολείου αυτού θεωρώ υποχρέωσή μου να σας ευχαριστήσω και να σας ενημερώσω ότι πλησιάζει η μέρα της έναρξης του Σχολείου. Για τον σκοπό αυτό στέλλω, λοιπόν, τον κύριο Αντώνιο Πελοπίδα, άντρα ενάρετο, φιλογενή και έμπιστο, για να σας βεβαιώσει και προσωπικά για την ανέγερση του ιερού αυτού Σχολείου. Βιαστείτε λοιπόν να στείλετε τόσο τη δική σας συνεισφορά όσο και τη συνεισφορά των ομογενών σας, είτε αυτή είναι χρηματική βοήθεια είτε είναι ζωτροφές, προς τον κύριο Ιωάννη Παπαδιαμαντόπουλο, ο οποίος βρίσκεται στην Παλαιά Πάτρα της Πελοποννήσου, συνοδεύοντας [τη συνεισφορά] είτε με δικό σας άνθρωπο είτε με αυτόν που σας έχει φέρει την επιστολή. Έχοντας βέβαιη την ελπίδα ότι θα φιλοτιμηθείτε και θα στείλετε μια γενναία εισφορά άξια του μεγάλου ζήλου και του πατριωτισμού, τόσο του δικού Σας όσο και του ποιμνίου σας, παραμένω με βαθύ σεβασμό και επικαλούμαι τις ευχές Σας
Πιστό τέκνο της Μακαριότητάς Σας,

Αλέξανδρος Υψηλάντης
8 Οκτωβρίου 1820»¹³

1.2. Η πολιτική του Αρχιεπισκόπου Κυπριανού και τα αντίποινα των Οθωμανών:

«Παρά τις προσπάθειες του Αρχιεπισκόπου να διαφυλάξει την ειρήνη στο νησί, οι τουρκικές αρχές ήταν αποφασισμένες να προχωρήσουν σε ενέργειες εκφοβισμού του λαού. Με αφορμή τις προκηρύξεις που διένειμε στη Λάρνακα ο Αρχιμανδρίτης θεοφύλακτος Θησέας, ο κυβερνήτης Κουτσούκ Μεχμέτ κατήγγειλε στην Υψηλή Πύλη ότι οι Κύπριοι ετοίμαζαν επανάσταση, υποβάλλοντας ταυτόχρονα κατάλογο προγραφών επιφανών προσώπων. Με την έγκριση του αιτήματός του προχώρησε σε συλλήψεις, δημεύσεις περιουσιών και εκτελέσεις αρχιερέων και προκρίτων, αρχίζοντας με τον απαγχονισμό του Αρχιεπισκόπου και τον αποκεφαλισμό των Μητροπολιτών Πάφου, Κιτίου και Κερύνειας. Ακολούθησαν σφαγές και λεηλασίες που έκαναν τον Σουηδό επισκέπτη Μπέργρεν να γράψει τον επόμενο χρόνο ότι 'η Παναγία ντύθηκε στα μαύρα, πολλά σπίτια ήταν πιτσιλισμένα με αίμα'.

Ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός γνώριζε εκ των προτέρων ποια θα ήταν η τύχη του. Στον Άγγλο περιηγητή, Τζον Καρν, που τον επισκέφθηκε κατά τις παραμονές των γεγονότων, είπε: 'Ο θάνατός

¹³ Χάρης Σταυρίδης, «Ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός και το 1821», Χρονικόν, τχ. 6, Πολίτης, Λευκωσία 21 Μαρτίου 1999, 5.

μου δεν απέχει πολύ. Γνωρίζω ότι δεν αναμένουν παρά την κατάλληλη ευκαιρία για να με θανατώσουν. Παρά ταύτα αρνήθηκε να φύγει από το νησί για να σώσει τη ζωή του, λέγοντας ότι θα παρέμενε για να προσφέρει κάθε δυνατή προστασία στο λαό του, και να χαθεί μαζί του. Ο Καρν χαρακτήρισε τον Κυπριανό ως τον 'τελευταίο σπινθήρα που ζωογονούσε τους Έλληνες'.

Ο Αρχιεπίσκοπος επιχείρησε να κρατήσει λεπτές ισορροπίες ανάμεσα στο ευκαίο και το εφικτό, ανάμεσα στη φιλοπατρία και τα ποιμαντορικά του καθήκοντα, υποστηρίζοντας από τη μια την επανάσταση στην Ελλάδα, αλλά αποφεύγοντας ταυτόχρονα να αναμείξει την Κύπρο ενεργά σ' αυτήν. Όμως όποιες και να ήταν οι επιλογές του, οι περιστάσεις και τα πάθη δεν θα του επέτρεπαν να αποτρέψει την καταστροφή για το νησί. [...]»¹⁴

2. Με ποιον άλλο τρόπο είχε συνεισφέρει η Κύπρος στον ελληνικό ξεσηκωμό του 1821, όπως διαφαίνεται από τις πιο κάτω πηγές;

2.1. «Πολλοί ήταν οι Κύπριοι που ενώθηκαν με τους πολιορκημένους Μεσολογγίτες και πολέμησαν μαζί τον Τούρκο κατακτητή. [...] Ο συνταγματάρχης Νικήτας Σταματελόπουλος βεβαιώνει με πιστοποιητικό του ότι ο καπετάν Ιωάννης ο Κύπριος και ο Παντελής Γεωργίου Ορφανός πολέμησαν στο Μεσολόγγι και είχαν μάλιστα τραυματιστεί. Ο Νικόλαος Χατζησάββας έλαβε μέρος στην πολιορκία και έγινε γνωστός για την ψυχική του αντοχή. [...] Οι άμαχοι μέσα στο Μεσολόγγι τις παραμονές της Εξόδου ήταν 7000. Απ' αυτούς σώθηκαν μονάχα 300. Οι αγωνιστές τον ίδιο καιρό ήταν 3500. Απ' αυτούς οι 600 πληγωμένοι και άρρωστοι μείνανε στο Μεσολόγγι. Απ' αυτούς γλίτωσαν 1280 και ανάμεσα σε αυτούς ήταν και οι τρεις Κύπριοι [...] ο Χατζησάββας, ο Κοκκινόφτας και ο Πασαπόρτης. Ο Θεός τους βοήθησε να επιζήσουν και να επιστρέψουν στην Κύπρο μετά την απελευθέρωση. Για τον Πασαπόρτη η ιστορική μνήμη μας πληροφορεί ότι πήγε στο χωριό του Κοίλη της Πάφου φορώντας φουστάνελα και τσαρούχια και προκαλώντας τον θαυμασμό των χωριανών του στους οποίους διηγείτο με υπερηφάνεια τις θυσίες και τους αγώνες του. [...]»¹⁵

2.2. «Ο Νικόλαος Θησεάς [Κύπριος], πρόδρομος και μέλος της Φιλικής Εταιρείας, μαζί με τους αδελφούς του, υπήρξε σημαίνουσα μορφή του Αγώνα. Λόγιος αλλά και ικανός έμπορος στη Μασσαλία μπόρεσε να οργανώσει και να συντηρήσει οικονομικά την κάθοδο Γάλλων φιλελλήνων στην Ελλάδα, εγγράφοντάς τους στη Μασσαλία, το Λιβόρνο και τη Λυών. Από τον Οκτώβριο του 1821 πήρε τη διοίκηση των ξένων στρατιωτών αλλά και των Κυπρίων που κατέληξαν στην Ελλάδα, μαζί με τον αδελφό του Θεόφιλο Θησεά. Υπήρξε υπερασπιστής του Υψηλάντη. Ήταν ακόμη πρωταγωνιστής στην πολιορκία και την κατάληψη του Ναυπλίου (1821), αφού αναχαίτισε την υποχώρηση των απογοητευμένων Ελλήνων πολιορκητών και τους οδήγησε στη νίκη μαζί με το Νικηταρά.»¹⁶

2.3. «[Ο Ιωάννης Σταυριανός] γεννήθηκε στο χωριό Λόφου το 1804. Ο πατέρας του ήταν έμπορος κι από πολύ νέος ο Ιωάννης τον συνόδευε στα ταξίδια του. Κατά την αυτοβιογραφία του¹⁷, το 1820, σ' ένα ταξίδι τους στην Αλεξανδρέττα μυήθηκαν και οι δύο στη Φιλική Εταιρεία. Μετά από αυτό το συμβάν ο Σταυριανός, με όση περιουσία είχε, πήγε στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου όπου εξόπλισε επτά άνδρες, τέσσερις Κύπριους και τρεις Κρητικούς, και ξεκίνησαν μαζί για την επαναστατημένη Ελλάδα. Το 1823 κατατάχτηκαν στο σώμα του καπετάν Τζώρτζη Κύπριου [...]. Το 1825 κατατάχτηκε στον τακτικό στρατό με δύο από τους συντρόφους του και πήγαν στην Αθήνα. Έλαβε μέρος στις μάχες στο Χαϊδάρι, στο Καματερό και στον Πειραιά. Στη μεγάλη καταστροφή των Ελλήνων στο

¹⁴ Ο.π., 5.

¹⁵ Σάββας Πολυβίου Σάββα, «Κυπριακή Λεβεντιά στο Μεσολόγγι», Χρονικόν, τχ. 6, Πολίτης, Λευκωσία 21 Μαρτίου 1999, 14–15.

¹⁶ Παρασκευάς Σαμάρας, «Η συμμετοχή των Κυπρίων στον Αγώνα του 1821», Χρονικόν, τχ. 6, Πολίτης, Λευκωσία 21 Μαρτίου 1999, 9.

¹⁷ Πραγματεία των περιπετειών του βίου μου και συλλογή διαφόρων αντικειμένων αγνώστων έτι εν τη Ελληνική Ιστορία.

Φάληρο πιάστηκε αιχμάλωτος, αλλά με τη μεσολάβηση ενός Αρβανίτη δεν εκτελέστηκε μαζί με τους άλλους Έλληνες που είχαν συλληφθεί.»¹⁸

3. Αφού μελετήσετε τις παρακάτω πηγές, να απαντήσετε στα ερωτήματα που ακολουθούν:

(α) Με ποιο τρόπο η Ελλάδα τίμησε τους Κύπριους εθελοντές του Αγώνα του 1821;

(β) Πώς εξηγείτε τη συμμετοχή των Κυπρίων στην Επανάσταση του 1821;

3.1. Αφανείς ήρωες – Οι Κύπριοι αγωνιστές:

«Πόσοι και ποιοι ήταν οι άνθρωποι που βρέθηκαν στην επαναστατημένη Ελλάδα και πήραν μέρος στον Αγώνα; Το πόσοι ήταν είναι ερώτημα που θα παραμείνει εσαεί αναπάντητο. Από διάφορες πηγές και κυρίως από τα αρχεία του ελληνικού κράτους γνωρίζουμε τη δράση ενός αριθμού πέραν των εκατόν αγωνιστών. Πολλοί άλλοι παρέμειναν αφανείς. Αυτοί των οποίων τα ονόματα και τη δράση γνωρίζουμε, με αρκετές λεπτομέρειες, ήταν αγωνιστές που μετά το τέλος του Αγώνα παρέμειναν στην Ελλάδα και δημιούργησαν οικογένειες. Οι περισσότεροι δυστυχούντες, πειναλέοι και ταλαίπωροι. Πολλά χρόνια αργότερα, όταν το κράτος αποφάσισε να δώσει σύνταξη στους αγωνιστές, έσπευσαν – όσοι ζούσαν – να υποβάλουν τα σχετικά πιστοποιητικά της αγωνιστικής τους δράσης για να συνταξιοδοτηθούν. Τέτοια πιστοποιητικά υπογράφονταν από γνωστούς οπλαρχηγούς, όπως ο Νικηταράς, ο Κολοκοτρώνης, ο Μακρυγιάννης, οι οποίοι βεβαίωναν ότι οι άνθρωποι εκείνοι είχαν πολεμήσει μαζί τους. Αυτά τα πιστοποιητικά σώθηκαν στα αρχεία.[...]»¹⁹

3.2. Πιστοποιητικό σε Κύπριο αγωνιστή του 1821:

«Ο κ. Μιχαήλ Κύπριος κατά το 1821 ήλθεν εις Πελοπόννησον μετά του μακαρίτου Καπετάν νικολή Ζέρβα και εστάθη υπό την οδηγίαν μου εις την πολιορκίαν Τριπολιτζάς. Επολέμησεν τόσο αυτός καθώς και οι σύντροφοί του με ανδρείαν εις τας μάχας του Βαλτέτζιου, Τρικόρφων και την φρακτήν της Γράνας, όπου επληγώθη βαρετά και ιατρεύθη εις Βιτίνας. Μετά την ανάρρωσίν του ήλθεν εις την πολιορκίαν και εστάθη μέχρι της αλώσεως αυτής. Επίσης εστάθη εις τας μάχας όλας κατά του Δράμαλη από την αρχήν έως το τέλος καθώς και εις Ναύπλιον έδειξεν ανδρείαν εις τας μάχας και γενναιότητα όθεν εις ένδειξιν τούτων όλων όντων δίδωμι αυτώ το παρόν μου και υποφαινομαι.

Εν Ναυπλίω τη 8 Μαΐου 1833
Θεόδωρος Κολοκοτρώνης»²⁰

3.3. Μνημείο Κυπρίων υπερασπιστών του Μεσολογγίου, στο Μεσολόγγι:

¹⁸ Άκης Θεοδώρου, «Ο Ιωάννης Σταυριανός», Χρονικόν, τχ. 6, Πολίτης, Λευκωσία 21 Μαρτίου 1999, 11.

¹⁹ Άντρος Παυλίδης, «Αφανείς ήρωες – Οι Κύπριοι αγωνιστές», Χρονικόν, τχ. 6, Πολίτης, Λευκωσία 23 Μαρτίου 2008, 5.

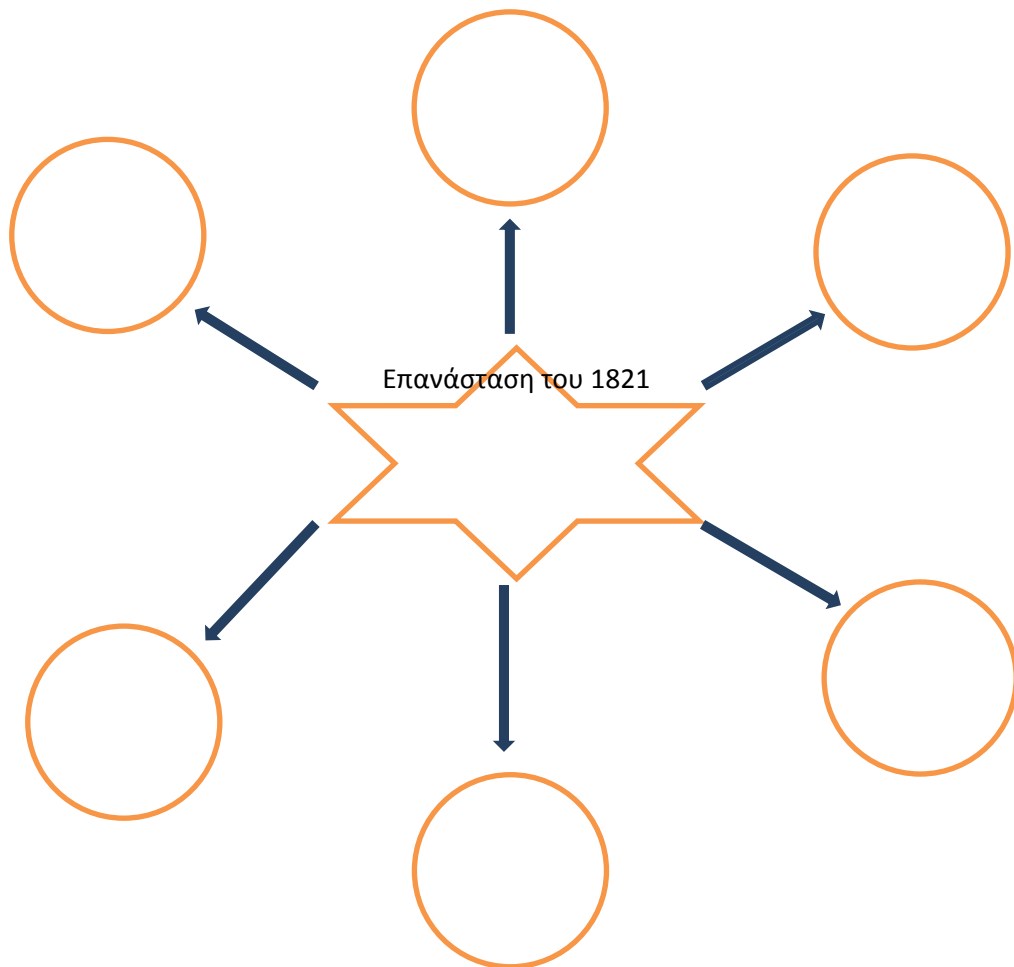
²⁰ Φίλιππος Λοΐζου, Κύπριοι Αγωνισταί, Εκδ. Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κύπρου, Λευκωσία 1953, 110.

ΦΥΛΛΑ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ - ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ

2. Η Επανάσταση στη νότια Ελλάδα (Μάρτιος 1821)

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΑΝΑΦΟΡΑΣ - ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗΣ

1. Να εκπονήσετε άσκηση άστρου γύρω από τον όρο «Η Επανάσταση του 1821» επεκτείνοντας το πιο κάτω διάγραμμα με γνώσεις που αποκομίσατε από τη διδασκαλία της συγκεκριμένης ενότητας .

2. Να βάλετε στη σειρά τα παρακάτω ιστορικά γεγονότα, ξεκινώντας από το παλαιότερο. Σημειώστε το σωστό αριθμό στην αρχή της κάθε πρότασης.

- Οι Μεσολογγίτες επιχειρούν την ηρωική Έξοδό τους από το πολιορκημένο Μεσολόγγι
- Η Τριπολιτσά πέφτει στα χέρια των Ελλήνων
- Υπογράφεται το «Πρωτόκολλο της Ανεξαρτησίας»

- Οι Έλληνες ξεκινούν την Επανάσταση στην Πελοπόννησο
- Ο Αλέξανδρος Υψηλάντης κηρύσσει την Επανάσταση στη Μολδοβλαχία
- Γίνεται η Σφαγή της Χίου
- Ξεκινά ο εμφύλιος πόλεμος
- Γίνεται η Μάχη στο Δραγατσάνι
- Απαγχονίζεται ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Κυπριανός
- Ο Ιμπραήμ αποβιβάζεται στην Πελοπόννησο

3. Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης στον ιστορικό λόγο του, που εκφωνήθηκε στην Αθήνα, στα βράχια της Πνύκας, το 1838, έλεγε ανάμεσα στα άλλα: «Τον πρώτο χρόνο της Επανάστασης είχαμε μεγάλη ομόνοια και όλοι ετρέχαμε σύμφωνοι. Ο ένας επήγεν εις τον πόλεμο, ο αδελφός του έφερνε ξύλα, η γυναίκα του εζύμωνε, το παιδί του εκουβαλούσε ψωμί και μπαρουτότουβλα εις το στρατόπεδον και , εάν αυτή η ομόνοια εβαστούσε ακόμη δύο χρόνους, ηθέλαμε κυριεύσει και την Θεσσαλία και την Μακεδονία και ίσως εφθάναμε και έως την Κωνσταντινούπολη. Τόσον τρομάξαμε τους Τούρκους, όπου άκουγαν Έλληνα και έφευγαν χίλια μακρά.»²¹. Να σημειώσετε τα σύνορα του ελληνικού κράτους όπως τα φαντάζεστε το 1825, στην περίπτωση που δεν γινόταν ο ελληνικός εμφύλιος πόλεμος. Να είστε έτοιμοι να αιτιολογήσετε την απάντησή σας με αναφορές και σε άλλες πηγές που έχετε ήδη μελετήσει.

²¹ Δημήτριος Φωτιάδης, Κολοκοτρώνης, Εκδ. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα 1987.